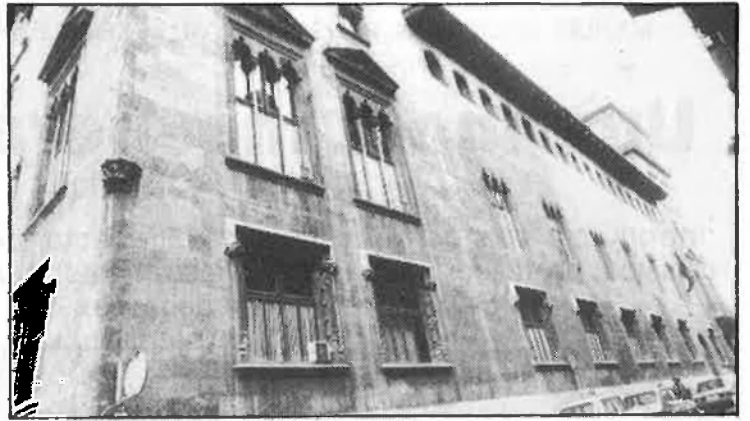

L'escola en català, ara: Una lenta

eclosió de normalitat

A l'inici del nou curs escolar, el balanç de l'abast real de la normalització als centres d'ensenyament demostra grans desnivells als Països Catalans. A tot arreu els obstacles han estat i segueixen sent molt grans, però la voluntat de vèncer-los no és a tot arreu la mateixa.

Enric Sòria

Dins d'uns dies començaran de nou les classes a les escoles i els instituts de tots els Països Catalans. La pràctica anirà donant resposta a tota una sèrie d'expectatives de reforma que van quedar emplaçades el darrer juny. Entre aquestes qüestions, la normalització lingüística s'ha revelat com la més conflictiva, la més difícil. Si mai no es cou el pa a gust de tots, les diferents, i sovint enfrontades, visions sobre què i com ha de ser aquest país es reflecteixen en el tema de la llengua des dels tribunals fins als pasquins o les manifestacions, com en un sismògraf.

I l'escola és, justament, el lloc que ha generat més tensions. Tot un símptoma.

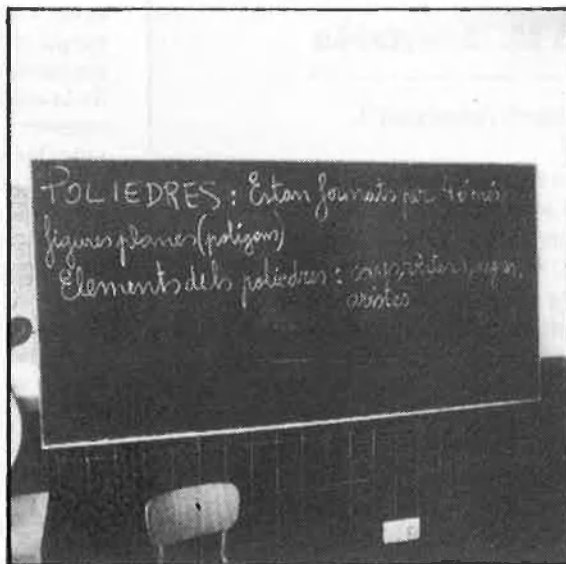
País Valencià

Quan el 23 de novembre de 1983 el president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, signava la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià, clausurava, almenys sobre el paper, una opaca, terrorífica, transició que havia produït coses com la Llei de Bilingüisme d'UCD, fruit de l'entesa Abril Martorell-Amparo

Cabanes. Els ulls impotents de Manuel Sanchis Guarner, a les portes de la mort, en foren testimoni, Ara, s'obria un compàs d'esperança.

«La incorporació del valencià a l'ensenyament és obligatòria en tots els nivells educatius. Als territoris castellanoparlants que es relacionen al Títol Cinqué, la incorporació esmentada s'hi farà de forma progressiva...»

Per a un ampli sector d'ensenyants, la Llei d'Ús i Ensenyament no era, en si, cap meravella: excep-

Dalt, el Palau de la Generalitat, a València. Baix, aules on ja s'aprén en català.

F. J. BERNIEJO

cions, ambigüitats, subordinació respecte a la llengua de l'estat... Però podia esdevenir un instrument útil de normalització en mans d'una voluntat decidida.

Dos anys després, al juny de 1985, el simposi de professors de valencià celebrat a Vila-real posava en qüestió l'actuació de la Generalitat valenciana: manca de sensibilització fora de l'escola, absència d'un projecte ferm de normalització i, en general, desídia, demostrada en el fet de deixar en mans dels mestres una responsabilitat, la recuperació lingüística, que se n'eixia completament de les seues possibilitats. Cal dir que la resposta del conseller de Cultura, Cebrià Ciscar, fou, respecte a l'escola, esperançadora. No sols s'havia avançat més de la meitat del camí, malgrat pressions poderoses i ben orquestrades; a més, prometé que en aquest pròxim curs 85-86 l'ensenyament de valencià s'estendria pràcticament a tots els centres del País Valencià, escoles i instituts, de zona catalanoparlant o no... Això

significarà cobrir d'un sol colp unes llacunes que encara són enormes.

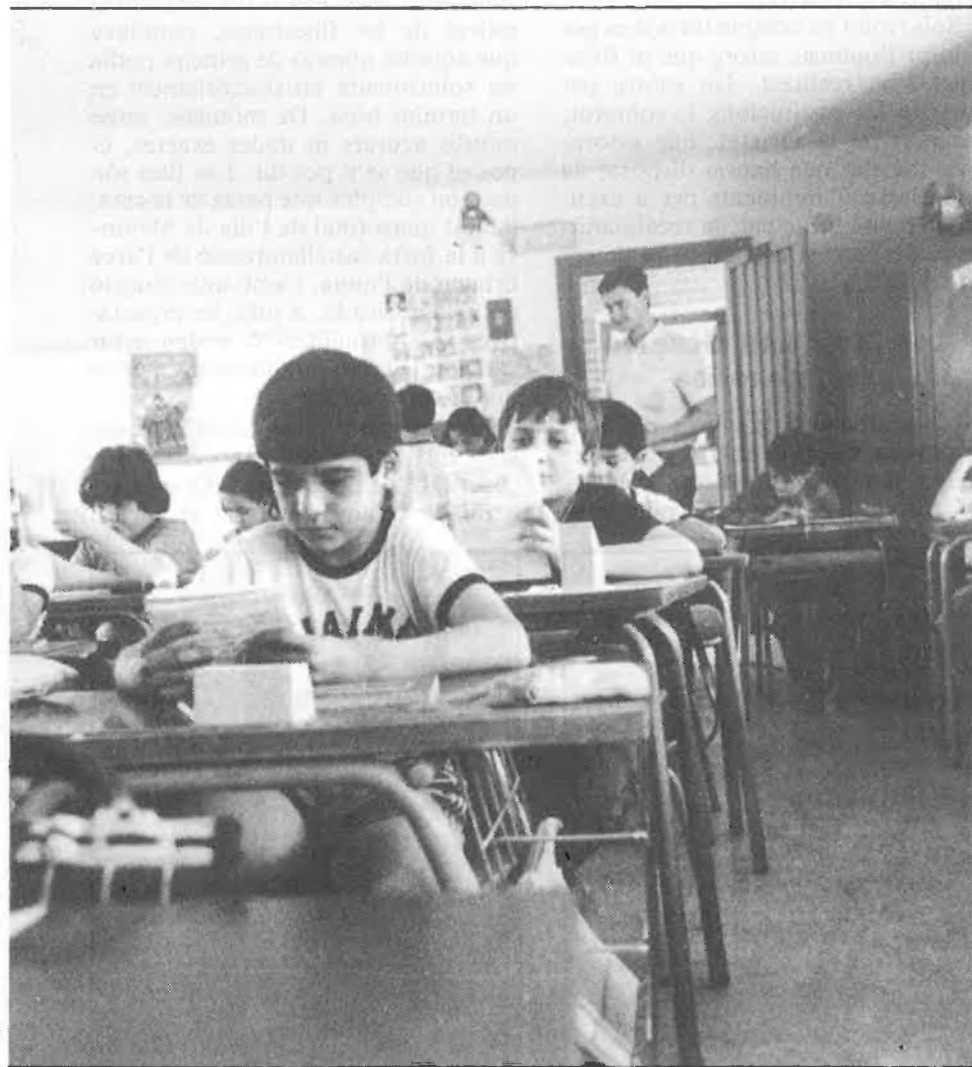
Segons dades de la Generalitat valenciana, més de 670.000 xiquets cursaven ensenyament primari al País Valencià en 1.917 centres públics o privats. Un estudi realitzat en 969 centres públics de les comarques valencianoparlants revela que un 76 % de l'alumnat rebé enseyament de català, en el curs passat. És a dir, uns 285.000 alumnes, 31.000 més que en el curs anterior. La resta, uns 86.000, encara no. L'extensió era simptomàticament desigual, d'un 98 % de xiquets amb classes de català a la província de Castelló es passava a un 80 % a la de València i a un baix 61 % a la d'Alacant. I és que Alacant, sobretot cap al sud, és un problema. Curiosament, als centres d'ensenyament privat la implantació ha estat superior, aproximadament del 85 %. A les zones castellanoparlants, en canvi, era molt menor, malgrat que les sol·licituds d'exempció que els centres d'aquestes comarques

poden realitzar han estat relativament baixes (un 10 %, la major part a zones «conflictives»). Bastants més de 100.000 xiquets valencians, doncs, hauran de rebre enguany, per primera vegada, nocions de la llengua del seu país. Si la Conselleria de Cultura i Educació ho aconsegueix, caldrà felicitar-la i considerar el curs anterior com un període de consolidament i estabilització. Si no, si ni tan sols en les comarques catalanes hi ha una millora substancial, llavors les acusacions de lentitud i de desídia no podran ser tan fàcilment sobreseïdes.

L'ensenyament del català s'ha estés, això sí, a tots els cursos de BUP i FP de comarques de parla catalana. Per aquest costat, almenys, la feina feta no té destorb.

La cosa no s'acaba amb l'ensenyament del català. Aquesta és la llengua encara de la majoria dels valencians, la qual cosa no passa, òbviament, amb l'anglès o el llatí, que també són impartits a les nostres escoles o instituts. L'ensenyament *en* català, almenys en bona part dels nostres centres, n'hauria de ser la conseqüència lògica. Aquest és el vertader cavall de batalla de la normalització lingüística, el que de debò ha despertat les esperances d'uns i les ires d'uns altres.

I, de moment, se n'ha fet ben poca cosa. Sols 35 escoles (7 privades i 28 públiques) comptaven, el darrer any amb unitats on s'ensenyava en català. Destacaven les comarques del centre-sud: 7 a la Ribera, 6 a la Marina, 5 a la Vall d'Albaida i la Safor. L'Horta i el Cap i Casal hi contribuïen amb la modestíssima xifra de 8, i a tota la província de Castelló, una sola escola, a Xilxes. En total, una mica més de 3.000 xiquets valencians aprenien en la llengua que parlen, és a dir, un irrellevant, ridícul 0,5 % del total de l'alumnat d'EGB valencià. Aquells que es manifestaren pels carrers d'Alacant en defensa de l'amenaçada *lengua del imperio* tenien ben poc motiu per a doldre's. O potser intentaren prevenir mals pitjors. Si les previsions per a enguany s'acompleixen, unes 100 escoles més començaran a impartir classes en català. D'aquestes, unes 50 són de les comarques del nord. Així, la província administrativa de Castelló passarà del furgó de cua a ser capdavantera en la cursa normalitzadora. A més, si fins ara l'ensenyament en català havia de ser demanat pels pares (la qual cosa va estalviar més d'un embolic), en el futur ja no serà preceptiu. Això, dins

de la modestíssima escala en què ens movem, esdevé una passa avant importantíssima. Una passa que sols tindrà sentit si va seguida d'altres. D'ací l'enervament i l'esperança.

¿S'ha fet tot el que es podia? Una pregunta millor de plantejar veient què passa als altres països de llengua catalana. Les comparances són odioses, perquè són instructives.

El Principat: Una altra cosa

Com calia esperar, l'extensió efectiva del català a l'escola abasta les cotes més elevades al Principat.

D'una banda, l'ensenyament del català és obligatori a totes les escoles i instituts, sense exempcions previstes. De l'altra, el percentatge de centres amb ensenyament en català, total o parcialment, a EGB, va passar d'un 3,3 % el curs 78-79, al 23 %, l'any 82, per a disparar-se, un any després, fins al 65 %. Aquesta brillant xifra no respon, però, del tot a la realitat. Només a un percentatge baix dels centres (7 % en pública i 10 % en privada) l'ensenyament es feia totalment en català. En la resta dels casos l'ensenyament era progressiu o només parcial, és a dir, d'algunes assignatures. Amb tot i això, davant del 0,5 valencià el curs passat, no hi ha color.

És cert que el procés normalitzador porta en marxa més anys, que la legislació és molt més rotunda, i també que els alts nivells de consciència nacional que demostra la societat catalana, la seua molt major vertebració, han contribuït a aquests bells resultats. No tot han estat, però, flors i violes.

Que es pose en un mateix sac centres on l'ensenyament en català és tota i d'altres on només s'usa en algunes assignatures ja és simptomàtic, com el fet que no hi haja xifres de percentatge d'alumnat, tan fàcils de confegir com les de centres i molt més aclaridores de l'extensió real de la normalització. Sembla que la Generalitat catalana no vol mesurar la distància que hi ha entre la realitat i el desig. Una distància, a més, que no és fàcil de cobrir. L'any 84 havien iniciat un projecte de catalanització progressiva 59 centres, l'any següent n'eren 48. La xifra va disminuir per manca de diners, senzillament. El poder central ha intentat darrerament frenar l'autonomia catalana amb res-

triccions econòmiques, i les costoses campanyes de normalització en són una víctima automàtica.

La immigració és un altre problema greu. Si bé algunes experiències d'«immersió lingüística», d'integració de nens castellanoparlants en ambients escolars predominantment catalanoparlants, han donat resultats magnífics, cal recordar que hi ha comarques al voltant de Barcelona, com el Baix Llobregat, on aproximadament el 85 % dels nens són castellanoparlants, dels quals la meitat ni tan sols entenen el català. A tot el Principat, parlen en català el 56 % dels alumnes d'EGB. Una xifra superior que la del País Valencià, però no incomparable. Inferior, per exemple, a la de la província de Castelló.

Entre els ensenyants tampoc no és tot alegria. Aquest juliol, dues sentències de l'Audiència de Barcelona han hagut de reafirmar la posició de la Generalitat davant de mestres que consideren que haver d'aprendre la llengua dels país és una absurda imposició. I el reciclatge, com a tot arreu, crea malestar.

Sols tenint en compte tot açò es pot valorar l'immens esforç que al Principat s'ha realitzat. Un esforç per part de les institucions i, sobretot, per part de la societat, que astora. Una societat que hauria disposat de tota classe d'arguments per a excusar-se'n. Al Principat, la recatalanització de l'escola està en camí de ser un fet.

Les Illes: una situació «sui generis»

L'autonomia balear no tenia, dissortadament, del tot transferides aquest juny passat les competències en matèria d'educació, la qual cosa

ha provocat, segons sembla, un cert caos a l'hora de dissenyar una política normalitzadora mínimament coherent. Entre la delegació del Ministri i el Consell Insular fa l'efecte que la pilota ha anat més aviat per l'aire. Al juliol, però, abans del tancament estival de les finestretes, semblava que aquesta qüestió de principi podia ser solucionada satisfactòriament en un termini breu. De moment, sense estudis acurats ni dades exactes, és poc el que se'n pot dir. Les Illes són un món complex que passa de la catalanitat quasi total de l'illa de Menorca a la forta castellanització de l'àrea urbana de Palma, i amb una situació política intrincada. A més, les expectatives de normalització poden estar canviant, considerablement, per a millor, ara mateix.

L'ensenyament del català en escoles i instituts —que a nosaltres ens costa tant de penes i treballs— és general de fa anys, malgrat el govern

Dalt, reciclatge de l'ICE de la Universitat de València

d'A P. En català és tota una altra cosa. Tretze centres a l'illa de Mallorca, un a Menorca i altre a Eivissa era aquest juliol el total censat. Aproximadament, uns 2.000 alumnes. Es donava per cert, això sí, una quantitat considerable d'ensenyament submergit. Davant la llarga sèrie d'entrebancs que ha suposat fins ara aconseguir un permís per iniciar una experiència d'ensenyament en català, alguns centres s'han estat, senzillament, de demanar-lo.

Perquè el procés era complicat: La delegació del Ministeri d'Educació i el Consell Insular van crear una comissió mixta, mentre les competències no foren transferides, que havia d'aplicar la normativa vigent: un decret de bilingüisme puntillós. Cal la majoria absoluta de pares i de clausure, després fer una anàlisi sociolingüística de l'alumnat i una programació, i finalment, esperar-ne l'autorització de la comissió mixta. Ni per part de la delegació del Ministeri, ni per la del Consell (on governa Alianza Popular) s'ha demostrat massa entusiasme a atorgar-les. Més aviat al contrari.

Per a molts ensenyants, el decret de bilingüisme balear és contradictori, crea en la pràctica molts problemes innecessaris i a la llarga podria paraitzar un procés recuperador, malgrat la resposta positiva i, fins i tot, l'entusiasme inicial d'amplis sectors de la societat illenca.

La Catalunya nord, etc

Darrerament, l'ultracentralista Estat francès està resultant insospitadament permissiu amb el català a

França. Ara, quan la xifra de nens catalanoparlants en aquelles contrades és pràcticament reduïble a zero. No obstant això, a l'empara d'aquesta permissivitat s'ha notat un reviscolament notori de l'interés per la llengua, fins i tot de l'ús. No tot és perdut, ni molt menys, més enllà de Port-Bou.

A la Catalunya Nord l'aprenentatge de o en català és optatiu. D'aprenentatge en català, però, hi ha sols unes poques experiències: les Breçoles (4 unitats) i les Arrels (2 unitats). En total uns 150 xiquets per a iniciar una experiència que fa uns anys hauria estat impensable; el percentatge, dins la població escolar, és curiosament similar al valencià.

Més enllà del parvulari no hi ha res en aquest sentit, encara que, teòricament, res no impedeix un ensenyament bilingüe.

L'ensenyament del català és facultatiu. Una circular de 1982 l'estableix en 3 hores setmanals en el nivell primari. La progressió en la demanda ha estat ràpida: d'un 17 % de l'alumnat en l'any 81 al 30 % en el 84.

A la Universitat, on es compta amb un departament de català independent, el Centre de Recerca i d'Estudis Catalans, la demanda ha estat

F. J. BERMEO

també important. A hores d'ara, el català és l'única llengua «vernacla» que ha obtingut un curs complet a l'Estat francès.

També a la franja de Ponent, a l'Aragó català, s'han iniciat les classes de català a l'escola. Però el procés normalitzador a la Catalunya Nord i

a la franja de ponent necessitarà del màxim suport possible per part del Principat. Ni de l'Estat francès ni de l'autonomia aragonesa cal esperar més que mínims.

Una mateixa llengua, uns mateixos problemes, si de cas amb matisos diversos: desinterés, o pitjor, per part del poder central, furioses minories imperials en l'interior, elevada immigració, forta castellanització, dificultats en el reciclatge, manca de mitjans, inexperiència. En el cas valencià, caldria afegir-hi una societat majoritàriament apàtica. Però no irremissiblement. És fàcil constatar l'orgull amb què els habitants d'Almoines miren ara la seua escola valenciana, recentment guardonada amb el premi Baldri Rexach d'ensenyament, com també es constata a Alcoi o Xilxes.

Alumnat d'EGB catalanoparlant, estrictes o bilingües

Prov. Castelló (any 81)	66%
Prov. València (any 81)	38,8%
Prov. Barcelona (any 82)	41%
Principat (any 82)	46,3%

Alumnes que reben ensenyament en català (1984-85)

País Valencià:	0,5%.
Principat:	entre el 9 i el 30%.
Illes:	1% (?).
Catalunya Nord:	0,5%.

La introducció del català en els diferents països que formen la nostra àrea lingüística respon a situacions distintes, enfocades sota el mateix objectiu

Una sensació gratificant, que cada dia ha de ser més fàcil de sentir.

Els problemes són, més o menys, els mateixos. Els que no és el mateix és l'èxit amb què aquests problemes han estat superats, fins ara. A partir d'ací es poden plantejar amb major precisió certes preguntes. □